

Ahu Antmen

Kimlikli Bedenler

Sanat, Kimlik, Cinsiyet

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
Modern ve Mahrem: Osmanlı Resminde Çıplak Beden	17
Hanımlara Mahsus Beylere Vazife: Sanat Tarihi ve Cinsiyetli Beden	33
Türk Sanatında Modernleşme Arayışı ve ‘Antik’ Beden	55
Kır, Dök, Tükür: Bir Namus Meselesi Olarak Heykel ve Beden	73
1970’ler Türkiyesi’nde Sanat, Kimlik ve Cinsiyet	85
Çağdaş Sanat Öncülerinin Kimlikleri Neden Pembe?	109
‘Olympia’yı Sahnelemek: Kimlik Politikaları Bağlamında Performatif Beden.....	143
Bir Sanatsal Metafor Olarak Armağan Beden	161
Feminizm ve Performans: ‘Barış Gelini’ Pippa Bacca ve Kurban Beden	173
Resimlerle İlgili Açıklamalar	183
Dizin	191

Modern ve Mahrem*: Osmanlı Resminde ıplak Beden

Resim 1. Halil Paşa, *Uzanan Kadın*, 1894

Üçüncü Asker Kuşağı ressamlarından Halil Paşa'nın (1852-1939) 1894 tarihli *Uzanan Kadın*'ı, (Resim 1) figürün anatomik özelliklerini gizlemesine karşın Batı sanatının gelenekselleşmiş çıplak figür resminin bir uzantısı olarak değerlendirilmiş; giysi ve detayların altında beden yapısının kavranabildiği büyük ustalıklar içerdiği iddia edilmiştir.¹ Resme bu açıdan bakmak, Fransız fotoğrafçı Robert Doisneau'nun *Le peintre du pont des Arts - Pont des Arts'da Ressam* (1953) (Resim 2) başlıklı fotoğrafını akla getirir: Bu fotoğraf-

* Bu başlık, Nilüfer Göle'nin medeniyet ve örtünme olgularını irdelediği "Modern Mahrem" kitabının başlığına gönderme yapmaktadır.

1 Sezer Tansuğ, *Halil Paşa* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994): 38.

ta bir ressam, karşısındaki giyinik kadını uzanan bir çıplak olarak betimler, bu görsel espri aracılığıyla çıplaklığın bir yandan da insan bedenine giydirilen bir poz olduğunu ortaya koyar. Poz, Kenneth Clark'ın vurguladığı gibi, çıplak beden (*naked*) ile 'sanatta çıplak beden' (*nude*) arasındaki ayrımın belirlenmesindeki temel öğelerdendir; bedeni sanatsal görme biçimiyle kuşatan bir tür kalkan gibidir.² Bu anlayışa göre sanatçı için çıplak beden gerçekte canlı bir varlık değil, poz ve ışıkla şekil bulan bir tasarımdır. Çıplaklığın İ.Ö. 5. yüzyılda Yunanlar tarafından temelleri atılan bir sanat türü olduğunu söyleyen Clark'a göre, resim ve heykelin belli bir kültürel değer taşıdığı ülkelerde sanatın başlıca konusu çıplak insan bedenidir, ayrıca çıplak her çağda akademik bir ustalık gösterisi olarak önemini korur.³ "Uzanan çıplak" ise, şematik olarak çıplak tasarımlarının en yaygın örneği, türünün stereotipik bir uygulamasıdır.

Resim 2. Robert Doisneau, *Pont des Arts'da Ressam*, 1953.

2 Kenneth Clark, *The Nude-A Study of Ideal Form* (Londra: Penguin Books, 1993).

3 Clark, a.g.e.

Halil Paşa *Uzanan Kadın* resmini yaptığında, Osmanlı ülkesinde toplumsal ve kültürel düzeyle yaşanmakta olan bir dizi modernleşme atılımına karşın sanatta çıplaklığın temsili ve kamusal alanda teşhiri, kesin bir tabuydu. Çıplaklık bir yana, figürün temsiline ilişkin çekingenliğin yeni yeni aşılmaya başlandığı bir dönemde gerçekleştirilen bu resim, kadını iç mekân içinde başlı başına bir konu olarak ele almasıyla bile ciddi anlamda bir dönüşümü yansıtmaktaydı. 1880’lerden başlayarak özellikle Osman Hamdi Bey’in *Vazo Yerleştiren Kız* (1881) ya da *Okuyan Kadın* (yqş. 1890) (Resim 3) örneklerinde gördüğümüz gibi kadın figürünü ilk kez “seyirlik” bir imge olarak gündeme getiren resimler, ağırlıklı olarak manzara ve natürmort gibi türlere yönelen Türk ressamlar açısından ayrıksı örneklerdi. Halil Paşa’nın *Uzanan Kadın*’ı ise, Osman Hamdi’den İbrahim Çallı’ya, başka bir deyişle Türk resminin ilk figürlü resimlerinden, figürün belli bir cinsiyete ve tenselliğe bürünerek betimlendiği resimlere uzanan 30 yıllık süreç içinde nasıl bir aşama yaşanmış olabileceğini hayal etmemize olanak tanıyan, bir tür köprü işlevi gören, bu bakımdan ayrıca ele alınmaya değer bir yapıt olarak dikkat çeker.

Resim 3. Osman Hamdi Bey, *Okuyan Kadın*, yqş. 1890